T. Innala, T. Maasilta, M. Nurmikolu, P. Taipale

Ympäristövaliokunta
HE 175/2024 vp

Lausuntopyyntö:

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain, ympäristönsuojelulain ja vesilain 3 ja 11 luvun muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia, ympäristönsuojelulakia ja vesilakia. Esityksen tarkoituksena on säätää vesienhoidon ympäristötavoitteet sitoviksi Suomen kansallisessa lainsäädännössä vastaamaan EU-sääntelyä ja täsmentää ympäristötavoitteisiin liittyvää heikentämiskieltoa vastaamaan paremmin EU-oikeuden nykyistä tulkintaa. Näin EU-oikeuden sijasta viranomaisissa ja hallintotuomioistumissa sovellettaisiin jatkossa kansallisen lainsäädännön säännöksiä. Tavoitteena on myös mahdollistaa vesienhoidon ympäristötavoitteista poikkeaminen uuden hankkeen tai toiminnan vuoksi ympäristönsuojelulain tai vesilain mukaisen lupamenettelyn yhteydessä.

Lausunto

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa asiasta lausunto ja nostaa esiin seuraavat seikat:

Yleisiä näkemyksiä sääntelystä

Puhtaat vesistöt, niin pinta- kuin pohjavedet, ovat kuntalaisille ja kuntien elinvoimalle hyvin tärkeitä eikä vesiensuojelun tasoa yleisesti pidä heikentää. Erityisesti erinomaisessa tilassa olevat vesistöt ovat kunnille elintärkeitä mm. asukkaiden hyvinvoinnin sekä puhtaisiin vesistöihin perustuvien elinkeinojen kuten matkailun kautta, joten kuormitusta näihin vesistöihin ei tulisi lisätä. Osa Suomen vesistöistä on huonossa kunnossa, ja vesien hyvän tilan saavuttamista tulisikin eri toimin edistää.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan vesienhoidon tulisi olla laajaa yhteistoimintaa, jossa kukin vesimuodostumiin vaikuttava osapuoli, olipa sitten

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

ympäristö- tai vesiluvan tarpeessa oleva toimija tai ei, kantaa kortensa kekoon tasapuolisesti. Siten tavoitteiden saavuttamisessa tulee kiinnittää huomiota myös muihin kuormitustekijöihin kuin pistekuormitukseen.

Kuntaliitto pitää kuitenkin tarpeellisena, että vesien tilan ympäristötavoitteiden sitovuudesta ja poikkeamismenettelyistä säädetään lailla. Ympäristötavoitteita koskevien poikkeusten soveltamisen sääntelyn tarkistaminen on perusteltua sääntelyn sisällön ja selkeyden näkökulmasta.

Kuntaliitto kannattaa lainsäädännön päivittämistä vastaamaan paremmin vesipuitedirektiiviä ja sen nykyistä tulkintaa. Investointien edistämiseksi on tärkeää, että poikkeamisesta voidaan päättää lupamenettelyssä kuuden vuoden välein tehtävän vesienhoidon suunnittelun sijaan.

Kuntaliitto pitää asianmukaisena ehdotusta, jossa vesipuitedirektiivin mahdollistamat kansalliset joustot otetaan täysimääräisesti käyttöön. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että kansallisella tasolla lainsäädäntöä ei tiukenneta EU-lainsäädännön tai EU-oikeuden tulkintojen asettamista vaatimuksista ja että poikkeamamahdollisuudet otetaan käyttöön siten kuin EU-lainsäädäntö sen mahdollistaa.

Vesienhoidon tavoitteista poikkeamisen tulee lähtökohtaisesti perustua tiukkoihin oikeudellisiin reunaehtoihin. Tietyillä hankkeilla, jotka liittyvät esimerkiksi kriittiseen infraan ja joilla ei ole sijoittumisessaan vaihtoehtoa valita vesistömuodostelmaa, tulee voida sallia poikkeamiset. Tämä on olennaista erityisesti kehittyvien yhdyskuntien jätevesihuollon näkökulmasta.

Säädösten kehittämisessä niin EU:ssa kuin kansallisella tasolla onkin erittäin tärkeää ottaa huomioon yhteiskunnan kriittinen infrastruktuuri ja varmistaa sen toimintamahdollisuudet. Tuleekin varmistaa, että kriittiseen infraan kuuluvat yhdyskuntien jätevedenpuhdistamot, jotka ovat osaltaan vesiensuojelutyötä, voivat toimia myös tilanteissa, joissa vesistön hyvää tilaa ei pystytä saavuttamaan.

Vaikutusten arvioinnista

Kuntaliitto toteaa, että hallituksen esityksen vaikutusten arviointi on kirjoitettu melko yleisellä tasolla eikä anna kovin selvää kuvaa sitovien tavoitteiden konkreettisista vaikutuksista eri toimintoihin, kuten esim. jätevedenpuhdistamotoimintaan. Puhdistamot voivat olla yksittäisten vesistöjen suurimpia pistekuormittajia.

Vaikutuksista puuttuu myös arvio siitä, mitä tapahtuisi, jos uudelle hankkeelle tai toiminnalle ei voitaisikaan myöntää poikkeusta

heikentämättömyysvaatimuksesta. Lupaa hakevien toimijoiden kannalta tämä on merkittävä asia. Esimerkiksi yhdyskuntien jätevedenpuhdistamoiden vesiä ei voida olla johtamatta mihinkään, etenkään tilanteessa, jossa puhdistamo on jo olemassa ja purkuvesistöjä on harvassa.

Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettu laki

Vesien tilan tavoite (20 a §)

Vesienhoitolakiin ehdotettua uutta 20 a §:ää (vesien tilan tavoite) on selkeytetty lausuntovaiheesta.

Heikentämättömyysvaatimus (20 b §)

Lakiin on ehdotettu uutta pykälää 20 b §:ää koskien heikentämättömyysvaatimusta. Sen 1 momentin 2 kohta kuuluu seuraavasti: ”2) pilaavaa tai haitallista ainetta koskeva ympäristönlaatunormi ylittyy pinta- tai pohjavesimuodostumassa tai jos ympäristönlaatunormi on jo ylittynyt, aineen pitoisuus nousee vesimuodostumassa.”

Kuntaliitto pitää lain em. sanamuotoa haasteellisena siltä osin, kun otetaan huomioon erityisesti pintavesissä esiintyviä sellaisia aineita, joita esiintyy kaikkialla yleisesti. Esimerkkinä mainittakoon elohopea, jonka pitoisuusrajan on todettu ylittyneen noin puolessa vesimuodostumista. Kohdan 2 sanamuoto saattaa muodostua ongelmaksi jätevedenpuhdistamoiden ympäristölupakäsittelyssä tilanteissa, joissa em. kaikkialla yleisesti esiintyvien aineiden ympäristölaatunormi ylittyy vesistössä jo valmiiksi. Kyse on aineista, joita puhdistamolla ei välttämättä olisi edes parhaalla saatavilla olevalla tekniikalla mahdollisuutta poistaa jätevedestä.

Kuntaliitto pitääkin tärkeänä, että heikentämättömyysvaatimus ei johda kuntien jätevedenpuhdistuksen näkökulmasta kohtuuttomiin tilanteisiin. Ympäristönlaatunormeja ei ole alun perin tarkoitettu jätevedenpuhdistuksen raja-arvoiksi eikä niistä pidä sellaisia tullakaan. Kuntaliitto toteaa kuitenkin, että ympäristönlaatunormit ovat sinänsä hyvä ja tarpeellinen keino suojella vesistöjä.

Kuntaliitto huomauttaa, että vesiympäristölle haitallisia ja vaarallisia aineita käytetään erilaisissa tuotannoissa, tuotteissa ja materiaaleissa, mistä niitä viime kädessä päätyy jätevesiin ja jätevedenpuhdistamolle. Ympäristönlaatunormien tarkoituksena on ohjata näiden aineiden vähenemiseen vesistöissä erilaisin keinoin. Toimia tulisi siten jätevedenpuhdistuksen näkökulmasta tehdä ensi sijassa materiaalien ja tuotteiden valmistusprosesseissa.

Ympäristötavoitteista poikkeaminen uuden hankkeen tai toiminnan vuoksi 20 c §)

Vesienhoitolakiin on ehdotettu lisättäväksi uusi pykälä 20 c koskien ympäristötavoitteista poikkeamista uuden hankkeen tai toiminnan vuoksi. Pykälän perustelujen mukaan uudella hankkeella tarkoitettaisiin kaikkia uusia luvanvaraisia hankkeita tai jo olemassa olevien hankkeiden tai toimintojen muutoksia, jotka edellyttävät ympäristöluvan tai vesilain mukaisen luvan muuttamista.

Kuntaliitto toteaa, että uuden hankkeen määritelmän lisääminen selventää käsitystä siitä, mitä laissa uudella hankkeella tarkoitetaan. Tämä jäi lausunnoilla olleessa ehdotuksessa epäselväksi. Koska kyse on toiminnanharjoittajien kannalta merkittävästä asiasta, määritelmän voisi harkita jopa sijoitettavan lakiin pykälään 2. Täsmennys selventää, että heikentämättömyysvaatimus tulee arvioitavaksi esimerkiksi olemassa olevan laitoksen laajentamis- tai muutoshankkeen yhteydessä.

Pykälän sanamuodot ovat valmistelun aikana selkeytyneet. Pykälän 2 momentin 2 kohdassa säädettäisiin poikkeamisen edellytykseksi, että uusi hanke tai toiminta on yleisen edun kannalta erittäin tärkeä tai että uuden hankkeen tai toiminnan vaikutukset ihmisten terveydelle, ihmisten turvallisuuden ylläpitämiselle tai kestävälle kehitykselle tuomat hyödyt ylittävät 20 a ja 20 b §:ssä säädettyjen tavoitteiden saavuttamisesta ympäristölle ja yhteiskunnalle koituvat hyödyt.

3 momentissa nimetään yleisen edun kannalta erittäin tärkeiksi aina uusiutuvan energian tuotantolaitosten suunnittelu, rakentaminen ja käyttö sekä tällaisten laitosten verkkoon liittäminen, asiaankuuluva verkko ja energiavarastot. Kuntaliitto ymmärtää, että EU:n ns. RED III -direktiivin toimeenpano voi edellyttää tällaista erityistä nimeämistä, mutta pykälän muotoilu saattaa luoda sellaisen mielikuvan, että vain tällaiset hankkeet täyttäisivät ko. kriteerin. Kuten jo perusteluissakin todetaan, yleisen edun kannalta erittäin tärkeä hanke voi olla myös muu kuin 3 momentissa mainittu hanke tai toiminta. Lisäksi muistakin EU-säädöksistä on tulossa linkityksiä tähän poikkeamiseen vesipuitedirektiivistä. Jo mainittujen ns. nettonolla-asetuksen sekä kriittisiä raaka-aineita koskevan asetuksen lisäksi tiedossa on, että ainakin EU-tasolla 5.11.2024 hyväksyttyyn yhdyskuntien jätevedenpuhdistusta koskevaan yhdyskuntajätevesidirektiiviin on sisällytetty 15(4) artiklaan kirjauksia ympäristötavoitteista poikkeamismahdollisuudesta. Niitä ei ole mainittu tai ennakoitu nyt säädösehdotuksessa lainkaan.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tuulia Innala
erityisasiantuntija

Tiedoksi Kuntaliiton kirjaamo